

Socialnopatološko vedenje storilcev kaznivih dejanj nasilja

Ljiljana Mikšaj*

1. Uvod

Nasilje je v sodobni družbi eno izmed najbolj perečih vprašanj, zato se je skupina znanstvenikov Vseučilišnega računskega centra v Zagrebu odločila, da bo raziskala ta pojav v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 1974. leta. Avtorica pričujočega besedila je sodelovala pri enem delu obdelave dobljenih podatkov, in to uporabila kot izvleček pri magistrski nalogi. Nalogo je zagovarjala 19. 4. 1982 v okviru podiplomskega študija pri predmetu socialna psihiatrija na Medicinski fakulteti Vseučilišča v Zagrebu.

2. Namen, metoda, vzorec

Namen raziskave je bil ugotoviti socialnopatološko vedenje storilcev nasilja, in sicer naslednje oblike vedenja: alkoholizem, narkomanijo, predkaznovanost zaradi kaznivih dejanj in prekrškov zoper javni red in mir, potepuštvu in postopaštvu, prekupčevanje z različnim blagom, igranje na srečo in prostitucijo; namen dela pa je bil ugotoviti tudi povezavo med temi oblikami vedenja in težjimi oblikami nasilja, zaradi katerih so bile osebe kaznovane.

Podatke za ugotavljanje razlik v socialnopatološkem vedenju med posameznimi vrstami storilcev kaznivih dejanj so zbirali s posebnim, za to priložnost izdelanim vprašalnikom, ki so ga izpolnjevali vzgojitelji, psihologi in pravniki v kazenskopopravnih ustanovah.

Viri informacij so bili sodni spisi, podatki iz dokumentacij v kazenskopopravnih domovih in obsojenci sami, ki so prestajali kazen zaradi kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem.

Podatke so obdelovali z elektronskim računalnikom zagrebškega Vseučilišnega računskega centra, razčlenitev povezav med pari nominalnih spremenljivk pa je potekala po programu CONTAB (avtorji: Zlobec, Momirović, Varga). Tako so se oblikovale kontingenčne tabele, ki jih opredeljujejo frekvence v okencih, dobljenih s križanjem kategorij razčlenjenih spremenljivk, izračunane so bile relativne frekvence v okencih kontingenčnih tabel, testirane hipoteze o razlikah med spremenljivkami s hi-kvadrat testom ter izračunani količniki povezav po W. Pearsnu.

Vzorec za to raziskavo je zajemal osebe, ki so prestajale kazen v enem izmed KPD na pod-

ročju SR Hrvatske v času od 1. 1. do 31. 12. 1974. Na zaporno kazen so bile obsojene pri različnih sodiščih SR Hrvatske zaradi kaznivih dejanj: uboja (135., 136. in 138. člen prejšnjega KZ), težje telesne poškodbe (141. člen prejšnjega KZ), enega izmed spolnih deliktov (179., 181. in 186. člen prejšnjega KZ), zanemarjanja in grdega ravnanja z otroki (196. člen prejšnjega KZ), rop in roparske tatvine (251., 252. in 253. člen prejšnjega KZ) ter kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem na področju javnega reda in miru (289., 289. a in 192. člen prejšnjega KZ).

3. Oblike nasilja

Skorajda ni socialnopatološkega pojava, ki bi v družbenem prostoru deloval bolj razdiralno kot nasilje. Razdiralnost nasilniškega vedenja in izredno visoka stopnja družbene nevarnosti nasilnežev sta posledica dejstva, da nasilje grobo ruši medsebojna razmerja v družbi, žali svobosčine in pravice državljanov, njihovo osebno nedotakljivost in varnost.

Raziskovalni vzorec zajema storilce težjih kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem, in sicer iz dveh razlogov: najprej ker so v vzorec zajete le osebe, ki so bile obsojene na nepogojno prostostno kazen, pa tudi zato, ker so osebe, ki so obsojene zaradi težje oblike nasilja, kaznovane z daljšimi prostostnimi kaznimi in zato zbrane v kazenskopopravnih domovih.

Več kot $\frac{4}{5}$ storilcev je bilo obsojenih zaradi uboja, težje telesne poškodbe ali rop, ki so najbolj neposredne oblike ogrožanja nedotakljivosti drugih oseb.

4. Socialnopatološko vedenje

Socialnopatološki pojavi so posebni, resnični družbeni pojavi v določenem okolju in kot take jim moramo tudi preučevati. Po Bavconu** so socialnopatološki pojavi (ali kakor jih imenuje »negativni družbeni pojavi ali deviantni pojavi«) »človekova dejanja, ki nasprotujejo sistemu zapovedi in prepovedi v določeni družbeni skupini, oziroma v celotni družbi«, oziroma »lahko jih označimo kot deviantno vedenje ljudi, tista človekova dejanja, na katera se družbeno okolje odziva, in to le tedaj, kadar okolje za tako dejanje določa neko sankcijo«. Avtor sklepa, da

* Ljiljana Mikšaj, magister znanosti, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu.

** Cit. po Šeparoviću: Kriminologija i socijalna patologija, Zagreb, 1980.

so socialnopatološki pojavi »na današnji stopnji družbenega razvoja zakoniti družbeni pojavi«, kar seveda otežuje preprečevanje le-teh in »ne dovoljuje nikakršnih utvar o bližnjem izkoreninjenju teh pojavov«.

V literaturi skoraj vsi pisci uvrščajo kriminaliteto k socialnopatološkemu vedenju.

Izhajali smo iz postavke, da je socialnopatološko vedenje (pa tudi kriminaliteta) posledica zapletenega medsebojnega vpliva med okoljem, v katerem ljudje živijo, in nekaterimi osebnostnimi lastnostmi ter poskusili ugotoviti nekatere oblike socialnopatološkega vedenja pri storilcih kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem, že pred storjenim dejanjem.

Razpredelnice, ki so pri tem nastale, kažejo, da so med storilci težjih oblik nasilja v veliki meri zastopani tisti, ki so pred storjenim dejanjem kazali eno izmed oblik socialnopatološkega vedenja. Najbolj pogosta med vsemi je alkoholizem, saj je bilo okoli 50 % vseh izpraševancev ali kroničnih alkoholikov ali pa so čezmerno pili.

Zelo opazno je tudi močno nagnjenje storilcev k potepuštvi in postopanju (26,1 %), ki je bilo zlasti izrazito pri storilcih kaznivega dejanja surovega ravnanja z otrokom, ter ropa (več kot 60 %) pa tudi pri storilcih nasilja zoper javni red in mir ter pri spolnih kaznivih dejanjih.

17,6 % vseh storilcev je bilo že prej kaznovanih več kot enkrat za druga (nenasilniška) kazniva dejanja, pri tem pa zlasti izstopajo storilci spolnih deliktov, ropa ter nasilja zoper javni red in mir.

Podatki tudi kažejo, da so storilci kaznivega dejanja surovega ravnanja z otrokom, ropa, še zlasti pa nasilja zoper javni red in mir zelo številni med tistimi, ki so bili dva ali večkrat predkaznovani zaradi prekrškov zoper javni red in mir.

Med tistimi, ki so bili že dvakrat ali večkrat obsojeni za kazniva dejanja, povezana z nasiljem, torej istovrstna kazniva dejanja, je zlasti veliko storilcev kaznivega dejanja težje telesne poškodbe in nasilniškega vedenja na javnem mestu.

Podatki o prejšnji obsojenosti izpraševancev tega vzorca (posebno če je bila večkratna) kažejo določena nagnjenja storilcev k odklonskemu vedenju pa tudi njihov odpor do tega, da bi spremenili svoja nagnjenja, čeprav so bili nekajkrat (najmanj dvakrat) zaradi njih kaznovani.

Za storilce ropa je najbolj značilno (v primerjavi z drugimi), da so se pred storitvijo tega dejanja ukvarjali s prekupčevanjem, igrami na

srečo ali prostitucijo. Povezava s prostitucijo je značilna tudi za storilce surovega ravnanja z otrokom (tu prevladujejo ženske), spolnih deliktov in nasilja zoper javni red in mir.

Narkomani so med storilci kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem, razmeroma redki, pa tudi če je kak tak primer, jih zasledimo med storilci težjih telesnih poškodb in nasilja zoper javni red in mir, manj pa jih je med storilci ropa.

5. Razmerje med spremenljivkami »socialnopatološko vedenje storilcev« in spremenljivkami »oblike nasilja«

Začeli smo s postavko, da so med nasiljem in socialnopatološkim vedenjem izpraševancev našega vzorca znatne razlike, in sicer v tej smeri, da je pri storilcih kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem, ki so bila bolj posledica okoliščin (uboj, težja telesna poškodba, posilstvo), socialnopatološko vedenje manj izrazito, kot pri storilcih ropa, surovega ravnanja z otrokom in nasilja v javnem redu.

Razčlenitev podatkov je pokazala, da je statistično pomembna povezava med vsako od spremenljivk »socialnopatološkega vedenja« s spremenljivko, ki označuje oblike nasilja (uboj, težja telesna poškodba, spolni delikt, surovo ravnanje z otrokom, rop in kazniva dejanja zoper javni red in mir). Izjema je spremenljivka »storilec je narkoman«, kjer moramo statistične pokazatelje jemati zelo previdno, ker je bilo v vzorcu le 8 narkomanov, to pa je premajhno število, da bi njihova porazdelitev lahko bila nenaključna.

Alkoholizem

Spremenljivka »storilec nagiba k alkoholizmu« je sestavljena iz skupin: kronični alkoholik, čezmerno pije, zmerno pije in ne pije. Ugotovitve so take.

Kroničnih alkoholikov je skoraj trikrat več med storilci surovega ravnanja z otrokom kot v skupnem vzorcu, veliko manj pa jih je med storilci nasilja zoper javni red in mir in storilci ropa, vendar se ta dva podvzorca ločujeta od drugih vpraševancev po nekoliko večjem številu tistih, ki čezmerno pijejo, niso pa kronični alkoholiki. Kronični alkoholiki redko kdaj storijo nasilje zoper organe javne varnosti, prav tako pa tudi rop, ker psihično in fizično niso sposobni te vrste nasilja. Pač pa tu pogosteje srečamo ravno osebe, ki čezmerno pijejo in ki tovrstno

nasilje store ravno zaradi zmanjšane kritičnosti in povečane napadalnosti v alkoholiziranem stanju, vendar pa njihova psihična in fizična moč še nista zmanjšani zaradi alkohola v taki meri kot pri kroničnih alkoholikih.

Velik delež kroničnih alkoholikov med storilci, ki surovo ravnaajo z otrokom, je v določeni meri posledica ustaljenega merila organov kazenskega pregona, ki šele v skrajnih primerih posegajo v družinska razmerja. Take primere praviloma že vnaprej napoveduje vedenje oseb, ki jih lahko uvrstimo h kroničnim, in to napadalnim alkoholikom. Med storilci kaznivega dejanja surovega ravnanja z otrokom je najmanj takih, ki pijejo zmerno, medtem ko so le-ti nekoliko bolj kot v skupnem vzorcu zastopani med storilci težjih telesnih poškodb.

Iz povedanega lahko sklepamo, da bi s preprečevanjem čezmernega uživanja alkohola lahko znižali kriminalno nasilje nasploh, še posebno pa surovo ravnanje z otrokom, rop in nasilje zoper javni red in mir.

Narkomanija

Že prej smo povedali, da je sklepanje o narkomaniji storilcev zelo negotovo.

Če preučujemo razmerje med oblikami nasilja z odvisnostjo storilcev od drog, lahko opazimo, da so narkomani zastopani samo v treh skupinah storilcev kaznivih dejanj. Relativno največ jih je med storilci nasilja zoper javni red in mir, kajti zaradi svojega načina življenja z lahkoto pridejo v spor z varnostnimi organi, razmeroma bolj kot v skupnem vzorcu pa so zastopani med storilci ropa in roparske tatvine, kar je posledica nasilniškega načina oskrbovanja z mamili ali sredstvi za nakup le-teh.

Predkaznovanost za nasilje

S preučevanjem predkaznovanosti storilcev nasilja pravzaprav dobimo odgovor na vprašanje o stopnji zakoreninjenosti odklonskega vedenja izpraševancev. Pri osebah, ki so bile že prej kaznovane zaradi nasilja, je očitno, da je nasilniško vedenje odraz določenih njihovih osebnostnih lastnosti ter da niso dojemljivi za vzgojo in prevzgojo s kaznovanjem.

Nekaj več nepredkaznovanih zaradi nasilja kot v skupnem vzorcu zasledimo med storilci ropa in posilstva, specialnih povratnikov, torej predkaznovanih zaradi nasilja, pa je več med storilci težje telesne poškodbe in nasilja v jav-

nem redu. Te razlike pojasnjujemo s tem, da storilci ropa pogosteje izhajajo iz skupine tistih, ki so nagnjeni k premoženjskim deliktom, in ne iz skupine, ki nagiba k nasilju, storilci spolnih deliktov pa najpogosteje storijo to dejanje zaradi nepredvidenih in nenadnih okoliščin (situacijski delikti), redkeje pa zaradi prej izraženega nagnjenja, da bi po nasilniški poti zadovoljili svoj spolni nagon.

Kar zadeva storilce zoper javni red, ne prese- neča dejstvo, da je med njimi razmeroma veliko takih, ki so bili že prej obsojeni zaradi nasilja. To so pogosto osebe, ki resnično nagibajo k iz- gredom v javnosti in ki ravno zaradi nagnjenja k takemu vedenju prihajajo v nasprotja z organi javne varnosti.

Prav tu so zelo zanimivi podatki o večkratnem specialnem povratništvu. Osebe, ki so bile trikrat ali večkrat obsojene zaradi nasilja, so dvainpol- krat pogosteje zastopane med storilci nasilja zo- per javni red kot pa v skupnem vzorcu in veliko bolj kot pri izpraševancih, ki so storili kako dru- go nasilniško dejanje.

Ce bi torej morali med storilci različnih oblik nasilja razlikovati po stopnji nagnjenosti k na- silju in upoštevati neobčutljivost za penološko obravnavanje, bi prišle v prvo skupino osebe, ki so storile nasilje zoper javni red in mir, nato pa tiste, ki so druge težje telesno poškodovale.

Predkaznovanost storilcev za druga (nenasil- niška) kazniva dejanja

Znano nam je, da so bili največkrat predkaz- novani za nenasilniška kazniva dejanja storilci zoper zasebno in družbeno premoženje, torej sto- rilci ropa in nasilja zoper javni red.

Pri storilcih kaznivega dejanja ropa nas to dejstvo ne preseneča, vendar pa tega nismo pričakovali pri storilcih kaznivih dejanj zoper javni red in mir. Zato lahko za to skupino utemeljeno trdimo, da je med njimi več povratnikov kot v skupnem vzorcu, saj je večina med njimi že storila nasilje, kakor tudi nenasilniško kaznivo dejanje.

Storilci kaznivega dejanja zoper javni red in mir so torej osebe z burno kriminalno pretek- lostjo in je zadnje dejanje samo posledica dolgo- trajnega in razgibanega negativnega razvoja osebnosti.

Med storilci kaznivega dejanja uboja je naj- manj predkaznovanih za druga kazniva dejanja. To je bilo tudi pričakovati, saj sodna praksa kaže, da so to zelo pogosto situacijski delikti,

storjeni v afektu, in praviloma niso posledica prejšnjega odklonskega vedenja.

Zanimivo in skladno s celotno oceno storilcev kaznivih dejanj zoper javni red in mir je, da je med njimi dvakrat več kot v celotnem vzorcu takih, ki so trikratni ali večkratni povratniki.

Predkaznovanost zaradi prekrškov zoper javni red in mir

Zaradi posebnosti problematike se nam je zdelo smotrno zbrati podatke o predkaznovanosti naših izpraševancev zaradi prekrškov zoper javni red in mir. Pretežni del teh prekrškov, zlasti pri storilcih moškega spola, je posledica kriminogenih dejavnikov, ki so pogosti tudi pri kaznivih dejanjih, povezanih z nasiljem. Storilci prekrškov so tako kot storilci nasilja večinoma nesocialne osebe, z nizko stopnjo izobrazbe in frustracijske tolerance, nagnjene k alkoholizmu in postopaštvu.

Storilci ropa, kaznivega dejanja surovega ravnanja z otrokom, zlasti pa storilci zoper javni red in mir so bili veliko večkrat že prej kaznovani zaradi prej omenjenih prekrškov kot storilci v skupnem vzorcu in storilci v podvzorcih, ki so bili obsojeni zaradi uboja, težje telesne poškodbe ali posilstva.

Potepuštvo in postopaštvo

Potepuštvo in negativen odnos do dela sta pomembni prvini pri ocenjevanju stopnje asocialnosti določene osebnosti. Osebe, ki težijo k potepuštvu in brezdelju, so praviloma dovzetne tudi za druge oblike asocialnega vedenja, nimajo več opore v družini in postopoma moralno in etično propadajo.

Med storilci uboja in težje telesne poškodbe sta potepuštvo in postopaštvo manj opazna kot v skupnem vzorcu, dosti bolj pa sta vidna pri storilcih kaznivih dejanj posilstva in dejanj zoper javni red in mir, dvainpolkrat do trikrat več kot v skupnem vzorcu pa je ta oblika asocialnega vedenja značilna za storilce kaznivega dejanja surovega ravnanja z otrokom in ropa.

Med storilci surovega ravnanja z otrokom so najštevilnejši nasilni alkoholiki, sodna praksa pa kaže, da so te osebe nemalokrat obsojene ravno zato, ker zaradi potepanja in nedelavnosti zanemarjajo vzgojo svojih otrok, saj ne skrbijo niti za najnujnejše, kar je potrebno za otrokov pravilni razvoj.

Prav tako tudi ne preseneča veliko število potepuhov med storilci nasilja zoper javni red, saj smo že prej ugotovili, da je med njimi veliko alkoholikov.

Prekupčevanje

S prekupčevanjem različnih predmetov (bodi si zaradi pomanjkanja na tržišču, ali ko gre za predmete, ki so zaradi sumljivega izvora izredno poceni) se praviloma ukvarjajo osebe, pri katerih tudi drugače opažamo različne oblike socialnopedagoškega vedenja in sodijo v marginalne skupine, za katere je značilno čezmerno uživanje alkohola ter negativen odnos do dela in družinskih dolžnosti.

Osebe, ki se preživljajo delno ali izključno, stalno ali občasno s prekupčevanjem, so neredko v stiku s kriminalnimi podkulturami, katere člani jih oskrbujejo z blagom (le-to prodajajo po zelo nizkih cenah, ker so ga pridobili po nezakoniti poti).

Med storilci ropa in nasilja zoper javni red je precej višji odstotek izpraševancev, ki se ukvarjajo s prekupčevanjem, kot v celotnem vzorcu, med storilci uboja, težje telesne poškodbe ter surovega ravnanja z otrokom, pa jih je precej manj.

V zvezi z naštetimi lastnostmi skupine, ki se ukvarja s prekupčevanjem, smo tudi pričakovali, da bodo prekupčevalci pogostejši med storilci ropa in dejanj zoper javni red in mir, ker smo že prej pri njih ugotovili negativen razvoj osebnosti, prav tako pa pogostejše nagnjenje k alkoholizmu in odklonskemu vedenju.

Igranje na srečo

Pojem igranje na srečo v naši raziskavi ne zajema hazardnih iger nasploh. Tu mislimo na osebe, ki se preživljajo z raznimi bolj ali manj goljufivimi igrami na srečo in jih izvajajo same ali skupaj z drugimi v škodo tretjih.

Z igranjem na srečo se navadno ukvarjajo bolj domiselne, prevejane pa tudi bolj inteligentne osebe. Pogosto je igra na srečo tudi posredni ali neposredni vzrok za nasilje.

Razmerje med nagnjenostjo k igram na srečo in nasiljem kaže, da je več kot 50% oseb, ki so se udeleževale teh iger, storilo rop ali kaznivo dejanje zoper javni red in mir, ostale osebe pa so približno enakomerno zastopane med storilci drugih oblik nasilja. Storilci ropa so se trikrat, storilci kaznivega dejanja zoper javni red in mir

pa okoli dvakrat pogosteje nagibali k igranju na srečo kot osebe v skupnem vzorcu ali osebe, ki so storile kako drugo nasilje.

Ta ugotovitev potrjuje prejšnjo, da je za osebe nagnjene k igranju na srečo značilna cela vrsta negativnih oblik vedenja in da so te osebe v glavnem storilci ropa in nasilja zoper javni red in mir.

Prostitucija

Marginalne skupine, v katerih je dejavnost zelo pogosto povezana s prostitucijo, zelo razvidno vplivajo na svoje člane. V njih se zbirajo osebe z ustaljenim asocialnim vedenjem, zato nas je seveda zanimalo, kakšna je povezava med nasiljem in družbenim okoljem, ki se ukvarja s prostitucijo. Za ta družbeni prostor ni značilna le prostitucija, temveč tudi druge oblike vedenja, ki so z njo tesno povezane, kot je npr. posredovanje, zvodništvo in omogočanje razvrata ter sploh stik s prostitutkami in zvodniki.

Zelo malo storilcev ropa in težje telesne poškodbe izhaja iz okolja, ki je v stiku s prostitucijo. Dva- oziroma trikrat manj jih je kot izpraševancev v skupnem vzorcu. V drugih skupinah (spolna kazniva dejanja, surovo ravnanje z otrokom, rop, nasilje zoper javni red in mir) pa je storilcev dvakrat in večkrat več kot v skupnem vzorcu.

Prostitutk je največ v skupini, ki je storila kaznivo dejanje surovega ravnanja z otrokom in rop. V prvi skupini je veliko število prostitutk posledica posebne usmerjenosti organov kazenskega postopka proti prostitutkam, ki ne skrbe za svoje otroke. Veliko število prostitutk med izpraševanci, ki so storili rop, samo potrjuje pojav, ki so ga v praksi že opazili, da je prostitucija tesno povezana s premoženjskim nasiljem. Pojem rop tukaj zajema tudi primere, ko gre za nasilniško »zaračunavanje« spolnih uslug, ko stranka noče plačati vnaprej določene cene, pa tudi primere, ko je prostitutka le vaba za lahkovarne moške, za katere predvidevajo, da imajo pri sebi večje vsote denarja, ki si ga nato prostitutka in njen družabnik skušata s silo prisvojiti.

Ugotovili smo torej, da so se naša predvidevanja potrdila. Domnevali smo namreč, da bomo pri storilcih nasilja, ki je bolj posledica določenih okoliščin (uboj, težja telesna poškodba in spolna kazniva dejanja), ugotovili veliko manj znamenj socialnopatološkega vedenja v primer-

javi s storilci drugih oblik nasilja (surovo ravnanje z otrokom, rop in nasilje zoper javni red in mir).

6. Sklep

V naši raziskavi smo iz širokega spektra najrazličnejših vprašanj na področju etiologije, pojavoslovja in politike preprečevanja težjega nasilja izbrali in razčlenjevali socialnopatološke oblike nasilja. Preučevali smo različne oblike socialnopatološkega vedenja med storilci nasilja in želeli predvsem ugotoviti, v kakšni meri je nasilniško vedenje del socialne patologije in do katere stopnje so določene patološke oblike povezane z nasilniškim kriminalnim vedenjem. Izhajali smo namreč iz postavke, da so socialnopatološke oblike vedenja, tako tudi kriminalnost, posledica vplivov okoliščin, v katerih te osebe živijo.

Domnevali smo, da bomo med izpraševanci izbranega vzorca ugotovili razlike v oblikah in jakosti socialnopatološkega vedenja in raziskava je to potrdila.

Raziskava je tudi s precejšnjo verjetnostjo ugotovila, da je pojav nasilja bolj ali manj nadaljevanje vidnih oblik socialnopatološkega vedenja. Dejstvo je, da je to vedenje posledica daljšega postopka osebostnega razvoja pod vplivom notranjih in zunanjih dejavnikov, v tem razvoju pa so opazne tudi prvine, ki opozarjajo na nevarnost, da bi se nekatere nesprijemljive oblike vedenja določene osebe, lahko okrepile v socialnopatološko vedenje ali celo kriminaliteto.

Ni napačno, če trdimo, da je danes še vedno poudarek na terapevtski rehabilitaciji oseb, ki so se že oblikovale v določeni smeri. V prihodnosti pa bo poudarek na zgodnjem odkrivanju vedenja, ki napoveduje model, kakršnega danes lahko opazimo v različnih marginalnih skupinah. Kdo in kako pa naj bi opravljal to nalogo?

Brez dejavnosti družbe ne bo uspešno niti preprečevanje socialnopatološkega vedenja niti preprečevanje kriminalitete kot skrajne oblike le-tega. Zato se postavlja zahteva po najširši preprečevalni dejavnosti, po urejenih preprečevalnih programih, ki omogočajo to dejavnost v različnih smereh: izboljšanje materialnih življenjskih pogojev, razvijanje socialne zakonodaje, ustanavljanje preprečevalnih služb, krepitev družinskega življenja, uspešno delo šole, usta-

navljanje posebnih institucij, oblikovanje poklicnega kadra, zagotavljanje uspešnega odziva, usklajevanje in združevanje dela v posameznih skupnostih. Pri tem moramo upoštevati, da je uspešna uresničitev preprečevalnega programa odvisna tudi od ustreznega števila in strokovne usposobljenosti oseb s področja sociologije, psihiatrije, zdravljenja, individualnega obravnavanja, pomoči in varstva, uporabe medicinskih metod idr. Če vsega tega ni, bodo vsi družbeni preprečevalni napori le nestrokovni in zato tudi neučinkoviti in neuspešni.

Raziskovanje bi morali usmeriti na tista področja, ki bi nam pomagala odkriti osebe in institucije, metode in tehnike za uspešno zgodnje preprečevanje pojavov, ki v družbi delujejo razdiralno in se med seboj povezujejo v vedno težje oblike.

Najpomembnejše izmed teh institucij se nam vsiljujejo same po sebi. To je predvsem družina, ki ji najnovije spremembe vedno bolj otežujejo vzgojno delo. Nato je tukaj šola kot ustanova, ki ima zelo veliko moč in vpliv tako na izobraževanju in kulturo, kakor tudi na čustveni in intelektualni razvoj. Sledijo institucije, ki bi morale skrbeti za poklicno usmerjanje in zaposlovanje, organizacije združenega dela, organizacije, ki skrbijo za ustvarjalno urejen prosti

čas, krajevne skupnosti in končno je tu tudi vloga javnosti, informativnih dejavnikov in še mnogih drugih.

Ne želimo omalovaževati nekaterih dejavnosti posameznih ustanov pri reševanju tega težkega vprašanja, vendar pa smo v dvomih glede njihove dejavnosti ter usposobljenosti njihovega kadra. Tu so tudi številne ustanove, ki so le uradno nosilci take družbene naloge, po preizkusu njihovih možnosti in z reorganizacijo dejavnosti pa bi lahko dobile ustrezno vlogo v boju za vsestransko in srečno življenje članov skupnosti.

Zmanjševanje nasilniških oblik vedenja, zlasti tistih najtežjih, s katerimi se ukvarja pričujoče delo, je dolg in zapleten družbeni postopek, ki je odvisen predvsem od celotnega razvoja in stopnje urejenosti družbe in družbene zavesti. To ne pomeni, da ni mogoče in da ne bi bilo nujno potrebno tudi v danih družbenogospodarskih pogojih s postopnimi organizacijskimi spremembami, kadrovskimi novostmi in usklajenim delom vseh udeležencev prispevati k odpravljanju nasilja na ta način, da bi ljudem ponudili različne družbeno sprejemljive možnosti in modele za reševanje nakopičenih težav.

Prevedla in priredila:
Marija Milenković

UDC 343.91:343.5/7

Socio-pathological Behaviour of Perpetrators of Violent Criminal Offences

Mikšaj, Ljiljana, M. A., Faculty of Defectology, University of Zagreb, Zagreb

The purpose of this paper has been to establish: 1. to what extent violent behaviour is a part of social pathology, and 2. to what extent particular observed forms of socio-pathological behaviour (alcoholism, drug addiction, previous conviction for criminal acts, i. e. for offences against law and order, vagrancy and a negative attitude towards work, illegale resale, inclination to gambling and ties with prostitution), are connected with criminal violence.

This paper has established that among the perpetrators of more serious violence offences, a consi-

derable number of them have shown socio-pathological behaviour prior to coming into prison. Criminal behaviour is only a superstructure or a result of a longer period of time in which the personality developed under the influence of various negative endogenous and exogeneous factors.

Further research should be directed to the areas where we could discover individuals and institutions, methods and techniques for more successful early detection and primary, secondary and tertiary prevention of socio-pathological behaviour and criminal behaviour at the same time.